

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

Факультет культурології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, педагогіки та філології

Силабус
навчальної дисципліни

«ПРАКТИКУМ З КРИЗОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ТРАВМАТЕРАПІЇ»

Галузь знань — 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність — 053 Психологія
Освітньо-професійна програма — Кризова психологія
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Харків - 2024

Силабус склав:

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філології Приходько Дмитро Петрович

Мова навчання: українська

Силабус затверджено на засіданні кафедри психології, педагогіки та філології,
Протокол № 1 від «23» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри психології, педагогіки та філології,

д.психол.н., професор

Анастасія БОЛЬШАКОВА

Силабус затверджено на засіданні ради факультету культурології та соціальних
комунікацій

Протокол № 1 від «26» серпня 2024 р.

Голова ради факультету

Наталя КОРЖИК

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО КУРС

Назва курсу	<i>Практикум з кризового консультування та травматерапії</i>
Викладач	<i>ПРИХОДЬКО Дмитро Петрович</i>
Профіль викладача	https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/naukometr/profile/p/pryhodko11.pdf
Контактний телефон та емейл	+380 661103703 d.petrovich7971@gmail.com
Інформація про консультації	онлайн-консультації – час за узгодженням здобувача вищої освіти та викладача
Логіка вивчення курсу	<p>Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є загальні та професійні компетентності та результати навчання, набуті на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія та вивчення дисциплін «Психологія кризи», «Основи нейропсихології травми», «Технології тілесно-орієнтованої терапії в роботі з кризовими станами в соціокультурній сфері», «Перша психологічна допомога та кризове консультування», «Психологія травматичного стресу», «Психологічна робота з наслідками травматичного стресу», «Основи травматерапії».</p> <p>Викладання дисципліни здійснюється у тісному зв'язку зі змістом дисципліни «Арт-терапевтичні технології в травматерапії» та курсів за вибором.</p> <p>Постреквізити. Здобутий здобувачами у ході вивчення навчальної дисципліни фрагмент професійного досвіду у вигляді загальних та професійних компетентностей, системи знань, умінь, норм і цінностей є теоретичним та практичним підґрунтям проходження практики та виконання кваліфікаційної роботи.</p>

2. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Дисципліна «*Практикум з кризового консультування та травматерапії*» націлена на підготовку другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія. «Практикум з кризового консультування в соціокультурній сфері» навчальна дисципліна, яка в контексті сучасних досягнень психологічної науки створює початкову базу теоретичної та практичної професійної підготовки магістрів психології. Дисципліна покликана допомогти здобувачеві опанувати знання, вміння та навички з організації та проведення психологічного консультування особам, що знаходяться в кризових станах. Вивчення курсу повинно сприяти майбутнім фахівцям самостійно обирати та застосовувати відповідні методи та техніки у практичній діяльності з особами, що знаходяться в кризових станах.

3. МЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Мета вивчення дисципліни – забезпечення набуття здобувачами ключових фахових компетентностей з теоретичних знань та практичних навичок у галузі кризового консультування та травматерапії.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.
ПР12. Розробляти та реалізовувати програми психологічного супроводу різних категорій населення у кризових умовах життєдіяльності.
ПР13. Розробляти та реалізовувати психопрофілактичні та психокорекційні (індивідуальні та групові) програми засобами культури та мистецтва.
ПР14. Використовувати засоби культури та мистецтва у процесі надання психологічної допомоги у кризових умовах.
ПР15. Планувати, організовувати та проводити масові соціокультурні заходи просвітницького та психопрофілактичного характеру (арт-терапевтичні форуми, фестивалі, майстер-класи).

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами
СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.
СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.
СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.
СК11. Здатність аналізувати соціокультурні процеси та явища з точки зору їх впливу на психічне благополуччя людини, зокрема у кризових умовах.
СК12. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати та використовувати у практичній діяльності інформацію щодо психологічних особливостей діяльності людини у кризових умовах.
СК13. Здатність використовувати засоби культури та мистецтва у просвітницькій, психопрофілактичній діяльності та наданні психологічної допомоги різним верствам населення у кризових умовах життя.

6. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Ознаки курсу	<i>Обов'язкова освітня копонета Освітня компонента професійної і практичної підготовки</i>
Формат курсу	<i>Денна форма навчання, – 3 семестр Заочна форма навчання – 3 семестр</i>
Обсяг курсу	<i>Кількість кредитів – 5 Загальна кількість годин – 150</i>

	<p><i>Аудиторних</i> Денна форма навчання – 50 Заочна форма навчання – 14 <i>Самостійної роботи здобувача</i> Денна форма – 100 Заочна форма – 136</p>
Технічне і програмне забезпечення	<i>мультимедійний комплекс, ПК/ноутбук, корпоративний сервіс для дистанційного навчання Google Workspace for Education</i>
Форми та види навчальних занять; методи, засоби, технології навчання	<p>Форми: навчальні заняття, самостійна робота, контрольні заходи Види: лекційні та практичні заняття Методи: Проблемний виклад, пояснювально-ілюстративний (візуальний супровід – демонстрація ілюстрацій, відео та аудіофрагментів), частково-пошуковий (пошук та аналіз джерел, фахової літератури, відео та аудіоматеріалів з відповідної теми тощо); проектно-орієнтований – підготовка повідомлення/доповіді (презентації) з відповідними посиланнями на використані джерела та літературу, Інтернет-ресурси Для самостійної роботи використовується також дослідницький метод: підготовка доповіді з презентацією; створення опитувальників, есе та ін. до відповідних тем; пошук візуального матеріалу в Інтернеті за тематикою навчальної дисципліни. У процесі підготовки фахівців застосовується також комбінування традиційних інформативних і нових соціально-психологічних методів – дискусійних методів, ігрових методів (рольові ігри), методи активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розв’язання проблемних задач, інтерактивні методи, технологія «мозкового штурму» тощо. Засоби: Слово викладача, підручники та посібники, аудіовізуальні засоби, інтерактивні дошки, мультимедійні проєктори, інтерактивні презентації, метафоричні асоціативні карти, пісочниця для пісочної терапії з колекцією мініатюр. Технології: інформаційні технології, технології дистанційного навчання, технології ситуаційного навчання, технології дослідницького (евристичного) навчання, імітаційно-моделюючі технології навчання, ігрові технології, технології самоосвіти.</p>
Поточний контроль	виконання завдань до лекційного матеріалу; виконання практичного завдання; підготовка та презентація майстер-класу; участь у діловій (моделюючій / психологічній грі); виконання вправи; усне опитування; письмове опитування; есе-рефлексія; підготовка та виступ з рефератом; - підготовка та виступ з презентацією; участь у колективному проєкті; виконання індивідуального проєкту, зарахування результатів неформальної освіти.
Підсумковий контроль	екзамен
Політика курсу	<p>Обов’язковими умовами опанування навчальної дисципліни «Практикум з кризового консультування в соціокультурній сфері» є:</p> <p>Політика виставлення оцінок: кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених здобувачам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному</p>

	<p>порядку на вимогу здобувача.</p> <p>Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем, необхідно бути взаємно толерантним, поважати думку іншого. Дотримання «Правил внутрішнього розпорядку для осіб, які здобувають вищу освіту в Харківській державній академії культури» (https://ic.ac.kharkov.ua/norm_base/pvr/pravila_s_20.pdf).</p> <p>Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки і списування у ході семінарських занять, контрольних роботах, на іспиті.</p> <p>Дотримання академічної доброчесності (інформація щодо академічної доброчесності – сайт ХДАК – https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/acad_dobr/acad_dobr.html).</p> <p>Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; робота в аудиторії з відключеними мобільними телефонами.</p> <p>Можливість перезарахування результатів неформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти у Харківській державній академії культури (https://ic.ac.kharkov.ua/public_inf/pologen/pologen/pologen_pvrn_23.pdf)</p>
--	--

7. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Перелік тем (або блоків)	Разом годин	Денна форма			Заочна форма		
		лекцій-ні	прак-тичні	сам. робота	лекцій-ні	прак-тичні	сам. робота
<p>Тема 1. Поняття кризи та кризової ситуації.</p> <p>1. Поняття про кризу й критичну ситуацію.</p> <p>2. Кризова подія.</p> <p>3. Психічна травма.</p> <p>4. Поняття про кризовий стан.</p> <p>5 Психологічний зміст переживання.</p> <p>6. Вражаючі фактори в кризовій ситуації, їх види.</p>	10	2	2	6	2		8
<p>Тема 2. Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.</p> <p>1. Поняття життєвої кризи та її види.</p> <p>2. Типи відношення до кризи.</p> <p>3. Техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях.</p> <p>4. Теорії нормативних криз.</p> <p>5. Поняття про вікові кризи та періодизацію вікового розвитку.</p> <p>6. Вікові кризи дитинства.</p> <p>7. Вікові кризи дорослішання та дорослості.</p>	20	4	2	14	2	2	16

Тема 3. Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта. 1. Поняття психологічного консультування. 2. Сфери застосування психологічного консультування. 3. Принципи та умови психологічного консультування. 4. Види психологічного консультування. Кризове консультування, його принципи. 5. Види та форми кризового та екстреного втручання. 6. Особистість консультанта та вплив на неї професійної діяльності. 7. Модель ефективного консультанта. 8. Помилки психолога в процесі консультативної взаємодії. 9. Професійний етикет консультанта.	20	4	2	14	2		18
Тема 4. Процес та методи кризового психологічного консультування. 1. Перша зустріч з клієнтом. 2. Консультативний контакт. 3. Етапи психологічного консультування та кризового консультування. 4. Специфіка використання психологічних технік в процесі кризового консультування. 5. Види технік психологічної підтримки під час кризового консультування.	20	4	2	14	2	2	16
Тема 5. Теоретичні засади надання першої психологічної допомоги в стресових ситуаціях. 1. Поняття про стрес. Ознаки гострого стресу. 2. Структура надання першої психологічної допомоги. 3. Принципи та етичні правила	10	2		8			10

надання першої психологічної допомоги. 4. Особливості надання першої психологічної допомоги.							
Тема 6. Особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію. 1. Надання ППД особам з агресивною поведінкою. 2. Надання ППД особам з ознаками ступору. 3. Надання ППД особам з ознаками апатії. 4. Надання ППД особам із ознаками рухового збудження, дезорієнтації. 5. Надання ППД особам з ознаками страху. 6. Надання ППД особам з ознаками паніки. 7. Надання ППД особам з ознаками нервового тремтіння. 8. Надання ППД особам з ознаками галюцинацій та марення. 9. Надання ППД особам з ознаками плачу. 10. Надання ППД особам з ознаками істерики. 11. Надання ППД особам з ознаками горя. 12. Надання ППД особі зі спробою вчинити суїцид. 13. Техніки та вправи для емоційної регуляції та саморегуляції станів.	20	4	2	14			20
Тема 7. Консультування клієнтів із втратою та горем. 1. Втрата як причина життєвої кризи. 2. Горе як реакція людини на втрату. Стадії горя. 3. Допомога людині, яка переживає горе. 4. Психосоціальна допомога при переживанні горя. 5. Психологічне консультування осіб, які переживають втрату. 6. Як спілкуватися з тим, хто	10	2	2	6			10

втратив близьку людину. 7. Розробка проєктів психологічної підтримки осіб, які втратили близьку людину.							
Тема 8. Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресовим розладом. 1. Поняття «стрес», «психотравма», «посттравматичний стресовий розлад». 2. Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу. 3. Психологічні механізми виникнення посттравматичного стресу. 4. Фактори ризику розвитку ПТСР. 5. Принципи корекції та методи роботи з ПТСР. 6. Технологія відновлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів у ветеранів, що мають прояви ПТСР. 7. Розробка проєктів психологічної підтримки осіб з ознаками ПТСР.	10	2	2	6	2		8
Тема 9. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин. 1. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам. 2. Психологічна допомога дітям з тимчасово переселених родин. 3. Розробка проєктів підтримки внутрішньо переміщеними особами та вимушеними емігрантами.	10	2	2	6			10
Тема 10. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами. 1. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами. 2. Консультування клієнтів із депресією. 3. Особливості	10	2	2	6			10

консультування при суїцидних намірах. 4. Розробка проєктів профілактики суїцидів серед різних верств населення.							
Тема 11. Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї. 1. Переживання втрати при розлученні. 2. Особливості бесіди з важкохворою людиною та з людиною, що помирає. 3. Психологічна допомога при насиллі в сім'ї. 4. Криза «зустрічі зі старістю» та особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку.	10	2	2	6			10
Усього	150	30	20	100	10	4	136

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Виконання завдань до лекційного матеріалу – 0-4 балів;

Розподіл балів за методами поточного контролю:

- виконання практичного завдання – 1-3;
- підготовка та презентація майстер-класу – 1-4;
- участь у діловій (моделюючій / психологічній грі) – 1-2;
- виконання вправи – 1-2;
- усне опитування – 1-3;
- письмове опитування – 1-3;
- есе-рефлексія – 1-4;
- підготовка та виступ з рефератом – 1-3;
- підготовка та виступ з презентацією – 1-3;
- участь у колективному проєкті – 1-2;
- виконання індивідуального проєкту – 1-4;
- зарахування результатів неформальної освіти – за рішенням кафедри на основі заяви здобувача та наданих даних (до 10% загальної кількості балів, відведених на поточний контроль).

У якості теми реферату чи презентації рекомендовано самостійно обирати проблему, яка відповідає змісту тематичного плану, але не входить до переліку питань, які розглядаються на лекції (семінарі).

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю – 60 балів.

Підсумковий контроль – 40 балів.

Підсумковий контроль: екзамен (40 балів).

Завдання на екзамені складається з 2 теоретичних питань.

Відповідь на *теоретичне питання* вважається повною, якщо її зміст повністю відповідає програмі та містить всі необхідні факти та висновки.

Грубими помилками є:

- незнання визначень основних понять предметної області й формулювань, передбачених програмою курсу;
- незнання сутності основних методів і прийомів отримання необхідних результатів.

Помилками вважаються:

- неточності визначень понять предметної області, формулювань;
- неволодіння одним з умінь і навичок, передбачених програмою, але таких, що не відносяться до грубих помилок.

Недоліками є:

- неакуратні й непослідовні записи викладу матеріалу.

31-40 бал

Повністю розкрито зміст теоретичних питань. При відповіді використано термінологію предметної області в необхідній логічній послідовності. Також здобувач демонструє вільне володіння навчальним матеріалом різного ступеня складності, використовуючи при необхідності відомості з інших навчальних дисциплін і курсів. При відповіді на додаткові питання помітне вміння розвивати систему теоретичних знань на основі самостійної роботи.

21-31 балів

При викладі фундаментальних положень основного матеріалу курсу здобувач показує володіння програмним навчальним матеріалом, у тому числі різного ступеня складності, а також вільне оперування ним у знайомій ситуації. При відповіді допускається два-три недоліки або не більше однієї помилки. Здобувач упевнено відповідає на додаткові питання, що стосуються основних положень усього досліджуваного курсу відповідно до екзаменаційної програми.

11-20 балів

При відповіді на питання теорії виявляється не завжди усвідомлене відтворення програмного навчального матеріалу. Положення, що приводяться у відповіді, даються фрагментарно, схематично, без логічного взаємозв'язку. При відповіді на додаткові питання, що стосуються найважливіших і основних понять і фактів навчальної програми, є утруднення у використанні термінології предметної області. При відповіді здобувач не завжди може підтвердити теоретичні викладення відповідними прикладами.

0-10 балів

Відповідь здобувача демонструє лише деяке уявлення про матеріал навчального курсу. Знання практично відсутні як у теоретичній області навчальної дисципліни, так і в практичному володінні методикою аналізу.

Усього (можлива кількість балів, набраних за дисципліну): 100 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Поточна успішність											Іспит	Усього
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
5	6	6	6	5	5	6	6	5	5	5	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
(денна форма)

№ з/п	Назва	Хід виконання роботи (питання, які будуть розглянуті на занятті)	Рекомендована література для підготовки (повний бібліографічний опис або за нумерацією відповідно до розділу 13)	Кількість балів, які може отримати здобувач
1	Поняття кризи та кризової ситуації.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з основними поняттями кризи та кризової ситуації. З'ясувати поняття кризового стану та переживання. Відпрацювати психотравмуючі фактори кризової ситуації.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про кризу й критичну ситуацію. 2. Кризова подія. 3. Психічна травма. 4. Поняття про кризовий стан. 5. Психологічний зміст переживання. 6. Вражаючі фактори в кризовій ситуації, їх види. 	1 – 4, 13, 14	5
2	Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з основними поняттями життєвої кризи. З'ясувати поняття про вікові кризи та періодизацію вікового розвитку. Відпрацювати техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття життєвої кризи та її види. 2. Типи відношення до кризи. 3. Техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях. 4. Теорії нормативних криз. 5. Поняття про вікові кризи та періодизацію вікового розвитку. 6. Вікові кризи дитинства. 7. Вікові кризи дорослішання та дорослості. 	1 – 4, 5 – 7	6
3	Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з основними поняттями психологічного та кризового консультування. З'ясувати види, принципи та форми кризового консультування. Відпрацювати модель ефективного консультанта та основні помилки</p>	1 – 4, 5 – 7	6

		<p>психолога у процесі консультативної взаємодії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття психологічного консультування. 2. Сфери застосування психологічного консультування. 3. Принципи та умови психологічного консультування. 4. Види психологічного консультування. Кризове консультування, його принципи. 5. Види та форми кризового та екстреного втручання. 6. Особистість консультанта та вплив на неї професійної діяльності. 7. Модель ефективного консультанта. 8. Помилки психолога в процесі консультативної взаємодії. 9. Професійний етикет консультанта. 		
4	Процес та методи кризового психологічного консультування.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з процесом та методами кризового психологічного консультування. З'ясувати етапи психологічного та кризового консультування. Відпрацювати техніки психологічної підтримки під час кризового консультування.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перша зустріч з клієнтом. 2. Консультативний контакт. 3. Етапи психологічного консультування та кризового консультування. 4. Специфіка використання психологічних технік в процесі кризового консультування. 5. Види технік психологічної підтримки під час кризового консультування. 	1 – 4, 5 – 7	6
5	Теоретичні засади та особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів із структурою та принципами першої психологічної допомоги. З'ясувати особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію. Відпрацювати порядок надання першої психологічної допомоги особам, які проявляють негативні психічні реакції.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура надання першої 	8, 9, 12, 16 – 19	5

		<p>психологічної допомоги.</p> <p>2. Принципи надання першої психологічної допомоги.</p> <p>3. Етичні правила надання першої психологічної допомоги.</p> <p>4. Особливості надання першої психологічної допомоги.</p> <p>5. Надання ППД особам з:</p> <ul style="list-style-type: none"> - агресивною поведінкою; - ознаками ступору; - ознаками апатії; - ознаками рухового збудження, дезорієнтації; - ознаками страху; - ознаками паніки; - ознаками нервового тремтіння; - ознаками галюцинацій та марення; - ознаками плачу; - ознаками істерики; - ознаками горя; - спробою вчинити суїцид. <p>6. Техніки та вправи для емоційної регуляції та саморегуляції станів.</p>		
6	Консультації клієнтів із втратою та горем.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з процесом та методами психологічного консультування осіб із втратою, горем. З'ясувати порядок надання психосоціальної допомоги при переживанні горя. Відпрацювати принципи спілкування з клієнтом що втратив близьку людину.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Втрата як причина життєвої кризи. 2. Горе як реакція людини на втрату. Стадії горя. 3. Допомога людині, яка переживає горе. 4. Психосоціальна допомога при переживанні горя. 5. Психологічне консультування осіб, які переживають втрату. 6. Як спілкуватися з тим, хто втратив близьку людину. 	2 – 7, 14,21	6
7	Психологічне консультування осіб із психотравмою та посттравматичним стресом	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з процесом та методами психологічного консультування осіб із психотравмою та ПТСР. З'ясувати психологічні механізми виникнення посттравматичного</p>	2 – 7, 14,21	6

	розладом.	<p>стресу. Відпрацювати принципи корекції та методи роботи з ПТСР.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «стрес», «психотравма», «посттравматичний стресовий розлад». 2. Діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу. 3. Психологічні механізми виникнення посттравматичного стресу. 4. Фактори ризику розвитку ПТСР. 5. Принципи корекції та методи роботи з ПТСР. 6. Технологія відновлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів у ветеранів, що мають прояви ПТСР. 		
8	Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з особливостями консультування та психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. З'ясувати особливості надання психологічної допомоги дітям з переселених родин. Відпрацювати принципи роботи при спілкуванні з дітьми.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психологічна допомога внутрішньо переміщеним особам. 2. Психологічна допомога дітям з тимчасово переселених родин. 	2 – 7, 10, 11, 14, 20, 21	5
9	Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з особливостями консультування клієнтів із психосоматичними розладами. З'ясувати особливості консультування клієнтів із депресією. Відпрацювати принципи роботи при суїцидних намірах клієнта.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Консультування клієнтів із психосоматичними розладами. 2. Консультування клієнтів із депресією. 3. Особливості консультування при суїцидних намірах. 	2 – 7, 10, 11, 14, 15, 21	5
10	Особливості психологічного консультування	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з особливостями психологічної допомоги у разі переживання</p>	2 – 7, 10, 11, 14, 15, 21	5

	<p>клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.</p>	<p>втрати при розлученні. З'ясувати особливості бесіди з важкохворою людиною, або що помирає. Відпрацювати принципи допомоги при насиллі в сім'ї.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переживання втрати при розлученні. 2. Особливості бесіди з важкохворою людиною та з людиною, що помирає. 3. Психологічна допомога при насиллі в сім'ї. 4. Криза «зустрічі зі старістю» та особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку. 		
Усього:				55

(заочна форма)

№ з/п	Назва	Хід виконання роботи (питання, які будуть розглянуті на занятті)	Рекомендована література для підготовки (повний бібліографічний опис або за нумерацією відповідно до розділу 13)	Кількість балів, які може отримати здобувач
1	<p>Поняття кризи та кризової ситуації. Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.</p>	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з основними поняттями кризи та кризової ситуації. З'ясувати поняття життєвої кризи та її види. Відпрацювати техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про кризу й критичну ситуацію. 2. Кризова подія. 3. Психічна травма. 4. Поняття про кризовий стан. 5. Психологічний зміст переживання. 6. Поняття життєвої кризи та її види. 7. Типи відношення до кризи. 8. Техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях. 9. Теорії нормативних криз. 10. Поняття про вікові кризи та періодизацію вікового розвитку. 11. Вікові кризи дитинства. 12. Вікові кризи дорослішання та дорослості. 	1 – 4, 5 – 7, 13, 14	6
2	<p>Поняття, процес та методи</p>	<p>Мета: Ознайомити здобувачів з основними поняттями</p>	1 – 4, 5 – 7, 8	6

<p>психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.</p>	<p>психологічного та кризового консультування. З'ясувати види, принципи та форми кризового консультування. Відпрацювати модель ефективного консультанта та основні помилки психолога у процесі консультативної взаємодії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та сфери застосування психологічного консультування. 2. Принципи та умови психологічного консультування. 3. Види психологічного консультування. Кризове консультування, його принципи. 4. Види та форми кризового та екстреного втручання. 5. Особистість консультанта та вплив на неї професійної діяльності. 6. Модель ефективного консультанта. 7. Помилки психолога в процесі консультативної взаємодії. 8. Професійний етикет консультанта. 9. Перша зустріч з клієнтом та консультативний контакт. 10. Етапи психологічного та кризового консультування. 11. Специфіка використання психологічних технік у процесі кризового консультування. 12. Види технік психологічної підтримки під час кризового консультування. 		
<p>Усього:</p>			<p>12</p>

10. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Поняття кризи та кризової ситуації.

1. Як ви розумієте поняття «криза»?
2. Які кризи відносяться до «нормативних та ненормативних»?
3. Як ви розумієте поняття «критична (кризова) ситуація»?
4. Що таке «кризовий стан», чим він характеризується?
5. Що таке «кризова подія»?
6. Як можна розпізнати кризовий стан?
7. Як ви розумієте поняття «психічна травма»?
8. Як проявляється психічна травма у особистості?
9. Як ви розумієте психологічний зміст «переживання»?
10. Які вражаючі фактори існують у кризовій ситуації?
11. Які основні «криза-фактори» (емпіричні події) здатні привести особистість до кризи?

2. Нормативна криза, вік як причина життєвої кризи та можливості їх опанування.

1. Як ви розумієте поняття «життєвої кризи»?
2. Які види життєвих криз виділяються сучасними дослідниками?
3. Які типи відношення особистості до кризи вам відомі?
4. Які існують техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях?
5. Які теорії нормативних криз найбільш відомі?
6. Які вікові періоди визначаються як кризові в розвитку людини?
7. Які основні характеристики кожної вікової кризи можна виділити?
8. Які психологічні аспекти виявляються під час переживання підлітків кризи дорослості?
9. Які важливі вікові виклики стають перед людьми похилого віку і як вони можуть впливати на їх психічне становище?
10. Як вікові кризи впливають на сімейні відносини та соціальну адаптацію?
11. Які стратегії психологічної підтримки можуть бути корисними для людей, що переживають вікові кризи?
12. Які психологічні засоби можуть допомогти людям змінити своє сприйняття та розуміння власних вікових криз?

3. Поняття психологічного та кризового консультування. Особистість консультанта.

1. Як ви розумієте поняття психологічного консультування?
2. В яких сферах життя особистості застосовується психологічне консультування?
3. Які принципи та умови психологічного консультування вам відомі?
4. Які види психологічного консультування існують у сучасному світі?
5. Як ви розумієте кризове консультування, його принципи?
6. Які види та форми кризового та екстреного втручання вам відомі?
7. Як ви розумієте «особистість консультанта» та вплив на неї професійної діяльності?
8. У чому полягає «модель ефективного консультанта»?
9. Які навички та якості, на вашу думку, повинен мати кризовий психолог?
10. Як ви розумієте поняття "емпатія" та чому вона є важливою для кризового психолога?
11. Які основні принципи ефективної комунікації важливі для кризового психолога?
12. Які помилки психолога можливі у процесі консультативної взаємодії?
13. Що таке «професійний етикет консультанта»?

4. Процес та методи кризового психологічного консультування.

1. Що розуміється під процесом кризового психологічного консультування?
2. Як повинна відбуватися перша зустріч з клієнтом?
3. У чому полягає консультативний контакт?
4. Які етапи психологічного та кризового консультування проходить психологічна допомога?
5. Яка існує специфіка використання психологічних технік у процесі кризового консультування?
6. Які види технік психологічної підтримки ви знаєте?
7. Які техніки психологічної підтримки доцільно використовувати під час кризового консультування?

5. Теоретичні засади надання першої психологічної допомоги в стресових ситуаціях.

1. Як ви розумієте поняття «стрес»?
2. Які фактори можуть викликати стрес у людини?
3. Які фізіологічні зміни відбуваються в організмі людини під впливом стресу?
4. Які емоційні реакції можуть виникати при стресі?
5. Як стрес впливає на розумові функції людини?
6. Які основні ознаки гострого стресу?
7. Якими можуть бути психологічні наслідки стресових ситуацій?
8. Що таке «перша психологічна допомога»?
9. Яка структура надання першої психологічної допомоги?
10. Які є принципи та етичні правила надання першої психологічної допомоги?

11. Які особливості надання першої психологічної допомоги у стресових ситуаціях?
12. Як можна визначити ефективність першої психологічної допомоги?

6. Особливості надання першої психологічної допомоги особам, які пережили стресову подію.

1. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з агресивною поведінкою.
2. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками ступору.
3. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками апатії.
4. Які особливості надання першої психологічної допомоги ППД особам із ознаками рухового збудження, дезорієнтації.
5. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками страху.
6. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками паніки.
7. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками нервового тремтіння.
8. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками галюцинацій та марення.
9. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками плачу.
10. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками істерики.
11. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками горя.
12. Які особливості надання першої психологічної допомоги особі зі спробою вчинити суїцид.
13. Які техніки та вправи можна застосувати для емоційної регуляції та саморегуляції станів.

7. Консультування клієнтів із втратою та горем.

1. Як ви розумієте поняття «втрата»?
2. Чи може Втрата бути причиною життєвої кризи?
3. Що таке «горе»?
4. Як пов'язані горе людини та втрата?
5. Назвіть стадії перенесення горя?
6. Які існують форми ускладненого горя?
7. Від чого залежить інтенсивність і тривалість горя?
8. Якої допомоги потребує людина, яка переживає горе?
9. Яким чином здійснюється психосоціальна допомога особі під час переживання горя?
10. Які є особистості психологічного консультування осіб, що переживають втрату?
11. Як спілкуватися з тим, хто втратив близьку людину?

8. Психологічне консультування осіб із психотравмою, та посттравматичним стресовим розладом.

1. Як пов'язані поняття «стрес», «психотравма», «посттравматичний стресовий розлад»?
2. Які стадії формування пост-стресових порушень існують?
3. Які діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу ви знаєте?
4. Які виділяються психологічні механізми виникнення посттравматичного стресу?
5. Які основні фактори ризику розвитку ПТСР існують?
6. Які принципи корекції та методи роботи застосовуються до осіб з ПТСР?
7. Які технології спрямовані на відновлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів у ветеранів, що мають прояви ПТСР?

9. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам та дітям з тимчасово переселених родин.

1. Які особистості існують при психологічній допомозі внутрішньо переміщеним особам.
2. Які головні функції психолога, що здійснює психологічну допомогу внутрішньо переміщеним особам?
3. Яка психологічна допомога надається дітям з тимчасово переселених родин?
4. Які рекомендації надають психологи для батьків щодо організації життєдіяльності дітей у складних кризових обставинах?

10. Особливості психологічного консультування клієнтів із психосоматичними розладами, депресією та суїцидними намірами.

1. Які особливості існують при консультування клієнтів із психосоматичними розладами?
2. На які особливості консультування клієнтів із депресією треба звертати увагу?
3. Які правила та тактика консультування існують при суїцидних намірах клієнтів?
4. Що відбувається з людьми, які переживають суїцид близького?

11. Особливості психологічного консультування клієнтів при розлученні, з тяжкохворою людиною, людей похилого віку та при насиллі в сім'ї.

1. У чому полягає модель «переживання втрати» при розлученні?
2. Які існують особливості бесіди з важкохворою людиною?
3. Які важливі принципи слід враховувати консультанту в роботі з людиною, що помирає?
4. Яка психологічна допомога надається психологом при насиллі в сім'ї.
5. Що таке криза «зустрічі зі старістю»?
6. Які особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку треба враховувати при роботі кризового психолога?

11. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ (ІСПИТ)

1. Як ви розумієте поняття «криза»?
2. Які кризи відносяться до «нормативних та ненормативних»?
3. Як ви розумієте поняття «критична (кризова) ситуація»?
4. Що таке «кризовий стан», чим він характеризується?
5. Що таке «кризова подія»?
6. Як можна розпізнати кризовий стан?
7. Як ви розумієте поняття «психічна травма»?
8. Як проявляється психічна травма у особистості?
9. Як ви розумієте психологічний зміст «переживання»?
10. Які вражаючі фактори існують у кризовій ситуації?
11. Які основні «криза-фактори» (емпіричні події) здатні привести особистість до кризи?
12. Як ви розумієте поняття «життєвої кризи»?
13. Які види життєвих криз виділяються сучасними дослідниками?
14. Які типи відношення особистості до кризи вам відомі?
15. Які існують техніки життєдіяльності у складних життєвих ситуаціях?
16. Які теорії нормативних криз найбільш відомі?
17. Які вікові періоди визначаються як кризові в розвитку людини?
18. Які основні характеристики кожної вікової кризи можна виділити?
19. Які психологічні аспекти виявляються під час переживання підлітків кризи дорослості?
20. Які важливі вікові виклики стають перед людьми похилого віку і як вони можуть впливати на їх психічне становище?
21. Як вікові кризи впливають на сімейні відносини та соціальну адаптацію?
22. Які стратегії психологічної підтримки можуть бути корисними для людей, що переживають вікові кризи?
23. Які психологічні засоби можуть допомогти людям змінити своє сприйняття та розуміння власних вікових криз?
24. Як ви розумієте поняття психологічного консультування?
25. В яких сферах життя особистості застосовується психологічне консультування?
26. Які принципи та умови психологічного консультування вам відомі?
27. Які види психологічного консультування існують у сучасному світі?
28. Як ви розумієте кризове консультування, його принципи?
29. Які види та форми кризового та екстреного втручання вам відомі?
30. Як ви розумієте «особистість консультанта» та вплив на неї професійної діяльності?
31. У чому полягає «модель ефективного консультанта»?
32. Які навички та якості, на вашу думку, повинен мати кризовий психолог?

33. Як ви розумієте поняття "емпатія" та чому вона є важливою для кризового психолога?
34. Які основні принципи ефективної комунікації важливі для кризового психолога?
35. Які помилки психолога можливі у процесі консультативної взаємодії?
36. Що таке «професійний етикет консультанта»?
37. Що розуміється під процесом кризового психологічного консультування?
38. Як повинна відбуватися перша зустріч з клієнтом?
39. У чому полягає консультативний контакт?
40. Які етапи психологічного та кризового консультування проходить психологічна допомога?
41. Яка існує специфіка використання психологічних технік у процесі кризового консультування?
42. Які види технік психологічної підтримки ви знаєте?
43. Які техніки психологічної підтримки доцільно використовувати під час кризового консультування?
44. Як ви розумієте поняття «стрес»?
45. Які фактори можуть викликати стрес у людини?
46. Які фізіологічні зміни відбуваються в організмі людини під впливом стресу?
47. Які емоційні реакції можуть виникати при стресі?
48. Як стрес впливає на розумові функції людини?
49. Які основні ознаки гострого стресу?
50. Якими можуть бути психологічні наслідки стресових ситуацій?
51. Що таке «перша психологічна допомога»?
52. Яка структура надання першої психологічної допомоги?
53. Які є принципи та етичні правила надання першої психологічної допомоги?
54. Які особливості надання першої психологічної допомоги у стресових ситуаціях?
55. Як можна визначити ефективність першої психологічної допомоги?
56. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з агресивною поведінкою.
57. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками ступору.
58. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками апатії.
59. Які особливості надання першої психологічної допомоги ППД особам із ознаками рухового збудження, дезорієнтації.
60. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками страху.
61. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками паніки.
62. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками нервового тремтіння.
63. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками галюцинацій та марення.
64. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками плачу.
65. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками істерики.
66. Які особливості надання першої психологічної допомоги особам з ознаками горя.
67. Які особливості надання першої психологічної допомоги особі зі спробою вчинити суїцид.
68. Які техніки та вправи можна застосувати для емоційної регуляції та саморегуляції станів.
69. Як ви розумієте поняття «втрата»?
70. Чи може Втрата бути причиною життєвої кризи?
71. Що таке «горе»?
72. Як пов'язані горе людини та втрата?
73. Назвіть стадії перенесення горя?
74. Які існують форми ускладненого горя?
75. Від чого залежить інтенсивність і тривалість горя?
76. Якої допомоги потребує людина, яка переживає горе?
77. Яким чином здійснюється психосоціальна допомога особі під час переживання горя?
78. Які є особливості психологічного консультування осіб, що переживають втрату?

79. Як спілкуватися з тим, хто втратив близьку людину?
80. Як пов'язані поняття «стрес», «психотравма», «посттравматичний стресовий розлад»?
81. Які стадії формування пост-стресових порушень існують?
82. Які діагностичні критерії посттравматичного стресового розладу ви знаєте?
83. Які виділяються психологічні механізми виникнення посттравматичного стресу?
84. Які основні фактори ризику розвитку ПТСР існують?
85. Які принципи корекції та методи роботи застосовуються до осіб з ПТСР?
86. Які технології спрямовані на відновлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів у ветеранів, що мають прояви ПТСР?
87. Які особистості існують при психологічній допомозі внутрішньо переміщеним особам.
88. Які головні функції психолога, що здійснює психологічну допомогу внутрішньо переміщеним особам?
89. Яка психологічна допомога надається дітям з тимчасово переселених родин?
90. Які рекомендації надають психологи для батьків щодо організації життєдіяльності дітей у складних кризових обставинах?
91. Які особливості існують при консультування клієнтів із психосоматичними розладами?
92. На які особливості консультування клієнтів із депресією треба звертати увагу?
93. Які правила та тактика консультування існують при суїцидних намірах клієнтів?
94. Що відбувається з людьми, які переживають суїцид близького?
95. У чому полягає модель «переживання втрати» при розлученні?
96. Які існують особливості бесіди з важкохворою людиною?
97. Які важливі принципи слід враховувати консультанту в роботі з людиною, що помирає?
98. Яка психологічна допомога надається психологом при насиллі в сім'ї.
99. Що таке криза «зустрічі зі старістю»?
100. Які особливості психосоціальної підтримки людей похилого віку треба враховувати при роботі кризового психолога?

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Обов'язкова:

1. Кризова психологія: навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків : НУЦЗУ, 2010. 401 с.
2. Заушнікова М.Ю. Кризове консультування. Конспект лекцій. МФУ, Ірпінський державний податковий університет. І.: ІДПУ, 2021. - 284 с.
3. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І.О. Черезова. – Бердянськ, БДПУ, 2016. 193 с.
4. Життєві кризи : технологія консультування / Тетяна Титаренко. К. : Главник, 2007. С. 89-93, 116-120. – Психологічний інструментарій.
5. Алімов О.Ф., Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування в екстремальних та кризових умовах. Навчальний посібник. – Харків: УЦЗУ, 2008. 122 с.
6. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2005. – 656 с.
7. Хобфолл С. Е., Уотсон П., Белл С. С., Брайант Р. А., Браймер М. Дж., Фрідман М. Дж. та ін. П'ять основних елементів негайного і середньострокового втручання у разі масової травми: емпіричні дані. *Psychiatry*. 2007; 70: С. 283-315.
8. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко; за ред. З. Г. Кісарчук. – Київ : ТОВ «Видавництво “Логос”», 2015. – 207 с.
9. Лист МОН України Про методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-metodichni-rekomendaciyi-persha-psihologichna-dopomoga-algoritm-dij> (дата звернення: 20.10.2022)

10. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту. URL: <https://dszn-zoda.gov.ua/node/495> (дата звернення: 20.10.2022)
11. Левченко К.Б. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту : навчально-методичний посібник. Київ : Агентство "Україна". 2015. 176 с.

Допоміжна література:

12. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях. Навчально-практичний посібник. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.А. Моргунов ; [О.І. Федоренко, Н.Е. Мілорадова, С.В. Харченко та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. - 84 с.
13. Психологія екстремальної діяльності: навч. посіб. / І.І. Приходько, О. С. Колесніченко, О. В. Тімченко та ін. / За заг. ред. проф. І.І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2016. 571 с.
14. Психологічна підтримка в умовах екстремальних ситуацій: підхід резилієнс: навч.-метод. посіб. / [Н.Гусак, В.Чернобривкіна, В. Чернобривкін, А. Макименко, С. Богданов, О.Бойко; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. Ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : НаУКМА, 2017. 92 с.
15. Психологічна допомога тяжким соматичнохворим : навч. посіб. / С.Д. Максименко, Н.Ф. Шевченко. – К. : Ін-т психології імені Г.С. Костюка; Ніжин : Міланік, 2007. 115 с.
16. Перша психологічна допомога : посіб. для тренера / уклад. : Чернобривкіна В. А., Гірник А. М. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 96 с.
17. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків : Право, 2014. 584 с.
18. Перша психологічна допомога: Посібник для працівників на місцях. Київ : Пульсари, 2017. 66 с.
19. Теорія та практика психологічної допомоги: навч. посіб. / В.І. Пасічник, І. І. Ліпатов, Л. Ф. Шестопалова, І. І. Приходько та ін. Харків : Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с.
20. Соціально-психологічна профілактика стресів та стресових розладів учнів та студентів : навч. посіб. / [за ред. В.Г. Панка, І.І. Цушка]. – К. : Ніка□Центр, 2007. 164 с
21. Техніки психологічної допомоги та самопомоги особі у екстремальній ситуації: навчально-методичний посібник / М.М.Кулеша-Любінець. Івано-Франківськ: Кушнір Г. М., 2017. 72 с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

- Законодавство України — <https://rada.gov.ua/news/zak>
Наукова періодика України — <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> –.
Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» — <http://chitalka.info/psy.html>.
Вісник психології і соціальної педагогіки — <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> –.
БД Освіта. ua. — <http://osvita.ua/school/psychology>.
Психологія UA <http://psychologiya.org.ua/>
Студентська бібліотека <http://studentbooks.com.ua/>
Електронна бібліотека КНЕУ http://lib.kneu.edu.ua/ua/e_resours_bibl/elek_bibl_lit/
Всеукраїнська електронна бібліотека <http://youalib.com/>